

CHO, Yael Bartana, Corinna Schnitt és Julika Rudelius munkái hol hétköznapi, hol pedig metaforikus történeken és képeken keresztül dokumentálták az épített és szociális környezet viszonyrendszerét. (Míg a legtöbb film „spontán” felvételekből készült, addig Rudelius a *My blood is as red as yours* /2004/ című filmje a faji megkülönböztetés témáját vizsgálta Hollandia kontextusában.) A válogatás sikerét az is jól mutatja, hogy a művek (bemutatásmódja) és a befogadó rendhagyó viszonyára épülő közvetlen élményen túl kirajzolódott az az átfogó elbeszélés is, ami Holtappels elképzelése szerint a hét filmből felépíthető.

A megnyitót követő napon a meghívott nemzetközi intézmények vezetői, PETKO DOURMANA (Interspace, Szófia), EIKE (Videospace, Budapest), Heiner Holtappels (Montevideo, Amsterdam), ARNO VAN ROOSMALEN (Stroom, Hága), valamint BENCZE ZOLTÁN pécsi építész tartottak prezentációkat. Bencze vita-indító előadásában az elmúlt három év pécsi tapasztalatairól beszélt, amelyek kapcsán némiképp érthetővé vált a *Temporary City* körül érezhető szellemi és kultúrpolitikai vákuum is. A Pécs EKF 2010 *Közterek és parkok újjáélesztése* elnevezésű kulcsprojektjében résztvevő építész arról számolt be, hogy kollégáival közösen miként igyekeztek felhívni a figyelmet arra a metodológiára, amely a pályázatban megfogalmazott célkitűzések eléréséhez szükséges. Véleménye szerint igaz ugyan, hogy a lakosság sem mindig ismeri fel a városi térben lévő értékeket, potenciálokat, azonban a közterek tervezhetőségének elméleti szinten meglévő, ám a gyakorlatban hiányzó reflexiója elsősorban nem társadalmi kérdés, hanem a hatalomgyakorlás beidegződésével, módjával függ össze.

Arno van Roosmalen prezentációja ezzel szemben a jól felfogott, egymást erősítő közigazgatási és társadalmi érdekek mentén kialakított kultúrátámogatásra és -finanszírozásra volt példa. A Hágában működő Stroom a „hagyományos” kiállításokon túl sok esetben városrészek rehabilitációjában is részt vesz, a várostervezés és a városrész-imázsalkítás szintjén egyaránt. Önmagáért beszél CYPRIEN GAILLARD ideji projektje, a *Dunepark*, amely Hága Duindorp kerületének változásaira reagált. A kábítószerek-kereskedelemtől és kriminalitásától elhíresült városrész lakossága kitelepítés alatt áll, utat nyitva ezzel egy nagyszabású rehabilitációs programnak. Gaillard ebben a környezetben ázott ki néhány hónapra egy második világháborús beton bunkert, hogy a változásokból fakadó konfliktusokról a városi-történetek egy korábbi szintjére irányítsa a figyelmet. Persze azt is gondolhatnánk, hogy a holland állam és Hága városa által finanszírozott projekt nem volt más mint homokozgatás. A több hónapig tartó cikkezés és a hely népszerűsége azonban azt mutatja, hogy bevett nézetek és előítéletek mozdultak ki megszokott logikájukból.

A *Temporary City*, a kortárs művészet intézményi és társadalmi helyzetének átgondolatlansága, illetve a Pécs EKF 2010 akadozó építészeti beruházásainak tükrében volt gondolatébresztő a PTE Pollack Mihály Műszaki Kar DLA hallgatóinak' projektje, a *co.deck – épületprotézis*, amely a Hattyú Ház épületét egészítette ki, mind formailag, mind funkciójában. A raklapokból felépített monumentális lépcsőn a Király utcáról közvetlenül fel lehetett jutni az épületben található kiállítóterbe. Az építmény a köztéri beavatkozásokban rejülő lehetőségekre hívta fel a figyelmet: a látvány szintjén pedig más, ismeretlen perspektíva lehetőségét teremtette meg a város sétálóutcáján, a kiállítóter és átvitt értelemben a művészet megközelítésének egy alternatív módját kínálta fel, és

1 Projektvezető: Sztranyák Gergely, team: Bianki Dániel, Gaál Sarolta, Hajdu Veronika, Kapcsos Beatrix, Molnár Tamás, Vörös Erika, Csikós Gábor

Temporary City – PTE POLLACK MIHÁLY MŰSZAKI KAR DLA HALLAGTÓI co.deck – épületprotézis, 2009, installáció

végül a művészettől teljesen független városi találkozóhelyet hozott létre. Az építésnek ez a fajta ideiglenes, többfunkciós válfaja egy lehetséges alternatíva a komoly kötelezettségvállalással járó nagyberuházásokkal szemben.² A hiánygazdaság a *Temporary City* egyik alapvető paradigmája. Természetesen nem kizárt, hogy éppen a Közelítés következetesen proaktív és kezdeményező magatartása fedeli el a tulajdonképpeni problémát, amely ennek következtében nem is rajzolódik ki világosan a városvezetés számára. Meglehet az is, hogy az olyan fesztiválszerűen felépített, esemény- és élményorientált rendezvények, mint a *Temporary City* csupán azt a képzetet erősítik, hogy a kortárs művészettel foglalkozó szakmai munka intézményi keretek nélkül, eseti kezeléssel is megoldható. De az is biztos, hogy a politikai turbulenciák, a helyi képzőművészek protekcionizmusa és a képzőművészet egykor progresszív, mára már megkövesedett intézményei nem éppen az aktuális igények megvitatását ösztönzik. Pedig nem kis dolgok forognak kockán: a *Temporary City* kapcsán közérdekű témák kerültek terítékre, újfajta közösségi terek jöttek létre, fiatal alkotók kaptak bemutatkozási, illetve kommunikációs felületet. Mindez meghatározhatja egy város(rész) közösségi életét, egy város(rész) kisugárzását. Ha széllel szemben is, de a Közelítés Művészeti Egyesület arra vállalkozik, hogy ezeknek a folyamatoknak a kibontakoztatásához teremt tereket és lehetőségeket.

A szerző a Magyar Oktatási és Kulturális Minisztérium Kállai Ernő ösztöndíjasa.

2 Sztranyák Gergely szerint egyébként a gazdasági válság is „segített” a lépcső megvalósításában: az építéséhez szükséges palettákat azért tudták könnyűszerrel kikölcsönözni egy helyi barkácsáruházról, mert jelentősen visszaesett az áruforgalom és ezzel az áruk mozgatása is.

☉ **Csizék Petra:** „Hogyan bánjunk a rendelkezésünkre álló kulturális, építészeti, tárgyi örökséggel, milyen viszonyt alakítsunk ki saját városi közelmúltunkhoz, milyen lehetséges jövőket képzelhetünk el magunk számára? Éppen az átmenetiséget lehet kihasználni a felszabadult kísérletezésre, a lehetséges és lehetetlen utak kipróbálására, a széleskörű részvétel megteremtésére – és pontosan erre invitál a *Temporary City*.”¹ Az *átlatok Péccset*, 2009. május 15. és 24. között megrendezett tiznapos programsorozat mennyiben tekinthető a 2004-ben megvalósult *Médiagyár*² folytatásának, illetve hogyan alakult ki az új, megváltozott koncepció?

☉ **Varga Rita:** Első lépésként egy nagyobb kortárs művészeti fórumot kívántunk létrehozni Péccset, ami egybevág azzal, hogy hosszú ideje dolgozunk egy kortárs művészeti intézet megalapításán: egy ilyen intézmény működési lehetőségeinek felvázolása az Európa Kulturális Fővárosa program szempontjából is fontos cél volt. Mindennek részeként próbáltunk meg olyan épületeket

1 Részlet Szíjjártó Zsoltnak a *Temporary City*hez készített koncepciójából (*Temporary City – avagy az átmenetiség poétikái és politikái*. Ld.: <http://www.kozelites.net/index.php?lang=1&modul=1&id=37>)

2 Erdősi Anikó: *Médiagyár – MediaFactory*, Balkon, 2004/5., 24-26.

Temporary City
Pécs, Király utca, 2009, installáció

„játékba hozni”, amelyek használaton kívül esnek – a Zsolnay Gyár üres csarnokait 2004-ben már használtuk kiállítási célra, ez volt anno a *Médiagyár*. Jelen esetben üresen álló épületeket, zárt köztérkeresztűket, ahol kulturális programokat tudtunk megvalósítani.

☉ **Doboviczki T. Attila:** A Zsolnay Gyár lenyűgöző terep, de mint ipari rom most kevésbé inspirált minket. Az ideai koncepció kialakítását jelentős előkészületek előzték meg: 2007 decemberében és 2009 áprilisában nemzetközi workshopokat tartottunk,³ ahol már az első alkalommal kiderült számunkra, hogy nagyléptékű ipari romok helyett inkább zárt, használaton kívüli terekben lenne érdemes gondolkodnunk, hogy ezek révén próbáljunk meg közelíteni a public art felé. A cél végül az lett, hogy „kivigyük a művészetet az utcára”, és így hozzuk közelebb a közönséghez. Jó előkép volt ehhez a budapesti *Körútfesztivál* 2006-ban,⁴ ahol a nagykörúti üres üzlethelységek alakultak át ideiglenes galériákká. A koncepciónk azonban már teljesen más irányt vett, ami nagy szerepet játszott, hogy kihasználjuk a meglévő kapcsolataink nyújtotta nemzetközi mozgásteret. Eredetileg Christian Gracza⁵ művészettörténésszel és Szijártó Zsolt városantropológussal dolgoztunk együtt az elméleti keret kialakításában és – bár ők végül nem lettek kurátorai ennek a projektnek – sokat segítettek a programok összeállításában és a partnerkeresésben.

☉ **Említettétek, hogy egy kortárs művészeti intézet létrehozása is a céljaitok között szerepel. Szomorú tény, hogy míg a többi nagyobb vidéki városban – Dunaújvárosban, Debrecenben, Szegeden vagy Miskolcon – az elmúlt években sorra nyíltak a hasonló intézetek, addig Pécsen a 2010-es EKF programév ellenére sem sikerült a kortárs művészetnek megfelelő kereteket biztosítani.**

☉ **DAT:** Az elmúlt öt évben – minden próbálkozásunk ellenére – egy kortárs művészeti intézménynek nemhogy a körvonalait, de még az alapjait sem tudtuk megteremteni. Úgy tapasztaljuk, hogy a helyi kultúrpolitikának kívül esik a látókörén, vagy egyszerűen nem érdeke egy ilyen típusú intézmény létrehozása, a civil szektor pedig túlontúl gyenge ahhoz, hogy egy ilyen nagy volumenű dolgot meg tudjon valósítani. Progresszív, kortárs művészetet bemu-

tató, a nemzetközi vérkeringésben bekapcsolódó intézmény nem működik a városban. Természetesen vannak próbálkozások, eseti kezdeményezések, de kontinuitás nélkül.

☉ **VR:** Mára letettünk arról, hogy intézményesített formát kapjon ez a dolog. Mi magunkat, a Közelítés Művészeti Egyesületet és a Hattyúház Galériát úgy tartjuk számon, mint egy kortárs művészeti intézetet. Persze non-profit egyesület vagyunk, de a networkünk, a profilunk egy művészeti intézmény-típusú történethez hasonlít.

☉ **A temporalitás fogalma elsődleges a projektetekben. Ezzel egyfajta kritikát is megfogalmaztok arról, hogy ebben a városban lehetetlen intézményes keretek között, hosszú távon gondolkodva megvalósítani egy ilyen elképzelést. Ezen túl, mitől érzitek még ezt a fogalmat időszerűnek?**

☉ **VR:** Az ideiglenesség nemcsak nálunk, de máshol is nagyon aktuális fogalomként vált az elmúlt években. Berlinben – ahol egymást érik a kortárs művészeti központok – például igény volt a Temporäre Kunsthalles⁶ létrehozására, ami egy két éven keresztül működő kortárs művészeti helyszín. Menet közben az is kiderült, hogy létezik még egy, a miénkkel megegyező elnevezésű képzőművészeti rendezvény, szintén Berlinben, ami ráadásul ugyanaznap, május 15-én nyílt meg.⁷ Mindez megerősített minket, igazolta az elképzeléseinket. Arra jutottunk, hogy itt nem lehet biztos történetekben gondolkodni, ami igaz az EKF-programra is, hiszen az csak megint egy meghatározott időszakra szóló projekt, ráadásul az épületek, üzletek használata is ideiglenes, tehát minden bizonytalan, ugyanúgy, ahogy a mi galériánk helyzete is. A Király utca is azért volt érdekes, mert itt meg az ingatlanok helyzete bizonytalan, folyamatosan változnak a bérlők, az utca funkciója instabil.

☉ **A Temporary City kapcsán a belváros főutcájának kulturális újrahasznosítását foglalmazták meg. Mit értetek ezalatt?**

☉ **DAT:** Kimondottan a helyi átalakulásokra reagáltunk. Mostanában sokat foglalkoznak építészek, urbanisztikai szakemberek azzal, hogy hogyan változik meg a városi köztér használata. A városi terek átalakítása az EKF-programnak is az egyik központi eleme: a tervek szerint a jövőbeli Zsolnay-negyed felé nyíló tengely is erre vezet majd. A Király utcának az a fele azonban, amit mi használtunk, nem szerepel a felújítási elképzelésekben.

☉ **VR:** Az is célunk volt, hogy azt a mozgást, ami a Király utca elején megvan, tovább vigyük, az utca mostohább sorsú felébe is eljutassuk. Régi, tradicionális üzlethelységeket alakítottunk át kiállítóhelyiségekké, újra birtokba vettük azokat a tereket, amelyek kiestek a város vérkeringéséből. Az utóbbi időben folyamatosan jelentek meg hírek azzal kapcsolatban, hogy miközben nagyon magasak az ingatlanárak, egy csomó üzlethelyiség üresen áll, nem tudják kiadni őket, mivel a közeli bevásárlóközpont elszívta a vevőket.

☉ **A kiállításokat és programokat végignévezve az installációk, performanszok mellett főleg a videóművészet képviseltette magát. Emellett szembetűnő az építészeti projektek hangsúlya. Mi ennek az oka?**

☉ **DAT:** Az építészettel való kapcsolatot elsősorban a várostervezésről való gondolkodás irányába szerettük volna megerősíteni, de két konkrét építészeti projekt is megvalósult. Mindezt egynapos teoretikus műhelymunka kísérte, ahol meghívott előadók segítségével a köztér használatára vonatkozó építészeti és művészeti megközelítéseket vizsgáltunk meg.

☉ **VR:** A *Temporary City* nem csak az ideiglenességet és az újrahasznosítást vizsgálta, hanem az építészet és a művészet kapcsolatát is. Ez azért is nagyon fontos, mert 2010-ben épp erre a megközelítésre szeretnénk fókuszálni. Egy dortmundi workshopon – ahova a Ruhr-vidékről, Pécsről és Isztambulból hívtak meg építészhallgatókat – temporális jellegű építményeket, funkcionális installációkat kellett úgy integrálni a városba, hogy azok különféle problémákra mutassanak rá vagy esetleg kínáljanak megoldásokat. Az ebből az anyagból rendezett kiállítást fogadtuk be a Hattyúházba.⁸ A Pollack Mihály Műszaki Főiskola DLA programjának⁹ hallgatói – SZTRANYÁK GERGELY vezetésével – erre a workshopra tervezték egy hídszerű lépcsőt. Mi ezt az ötletet adaptáltuk ide a Király utcába. A végeredmény egy raklapokból álló, lépcsőként funkcionáló, a homlokzathoz illesztett épületprotézis lett, ami közvetlenül a galéria terébe vezetett fel.

☉ **Milyen szempontok alapján választottátok ki a meghívott intézményeket?**

☉ **VR:** A résztvevő intézmények, galériák egy része, mint például az amszterdami Montevideo¹⁰ vagy a szófiai Interspace¹¹ korábbi kapcsolatok, partnerségek eredménye. HEINER HOLTAPPEL a Montevideo igazgatója, EIKE

6 www.kunsthalle-berlin.com (ld. még: Török Adrien: Felhőket, márpedig, építeni lehet. Balkon, 2009/2. 37-39.)

7 www.temporarcityberlin.de

8 Hattyúház Kiállítóterem, Pécs, 2009. ápr. 24 – máj. 16.

9 www.pmmk.pte.hu

10 www.montevideo.nl

11 www.i-space.org

3 *Médiagyár 2008*. Lenau Ház, Pécs, 2007. dec. 14-16.; *Temporary City Workshop (Pécs, Isztambul, Ruhr-vidék)*. Pécs 2010 Menedzsment Központ, Pécs, 2009. ápr. 23-29.

4 Schmal Róza: *Művészet a Nagykörúton*. Balkon, 2006/10., 23-24

5 *Háború a képernyőn*. Christian E. Gracaval, a Robert Bosch Stiftung kultúrmenedzserével Csizek Petra beszélget. Balkon, 2008/6. 40-41.

Temporary City – TONKA MALENKOVIC
Kréta akció, Pécs, Király utca, 2009

BERG, a budapesti Videospace Galéria¹² vezetője vagy például a bolgár PETKO DOURMANA már a 2007-es workshopunkon is részt vett. Szerettünk volna több budapesti intézményt, csoportot is bemutatni, így került a képbe az FKSE Váró / A hét mindennapi műtárgyai című, valamint a Hints/Cellux-szal¹³ közös kezdeményezése, a *Freeshop Haut Couture*. A berlini LADA projekt¹⁴ kiállítását NÉMETH HAJNAL médiaművész szervezte. Itt szintén egy hasonló történetről van szó: a Berlinben működő galéria, amely egyfajta hídként köti össze, mutatja be a budapesti és a berlini kortárs művészeti élet alkotóit, mostanra állandó helyszín hiányában projektként működik. A *Szinte semmi* című válogatásukban videók mellett hang- és fényinstallációk, szöveges alapú alkotások is szerepeltek.

☺ *Három külföldi művész a rezidens programotok keretében vett részt a rendezvényen. Ők hogyan kapcsolódtak a projekthez?*

☺ **DAT:** Évek óta dolgozunk azon, hogy elindíthassunk egy rezidens-programot itt Pécsen. A finanszírozása teljesen független a *Temporary City* büdzsétől, de mivel szinte egy időre esett a két program, adta magát, hogy erre az eseményre írjuk ki a pályázati felhívást: a városi térre reflektáló installációkat vagy public artos munkákat vártunk. A közel kéthétnapos itt tartózkodásuk alatt hárman – a horvát TONKA MALENKOVIC, az osztrák MARCUS HIESLEITNER és a Lípcsében élő, olasz származású SANDRO PORCU¹⁵ – vettek részt a programunkon. Tonka Malenkovic például krétát osztogatott a járókelőknek arra bátorítva őket, hogy rajzoljanak, írjanak, hagyjanak jelet azokon a felületeken, amiket nap mint nap használnak. Kréta-akciója persze szemet szúrt a kulturális bizottságnál, miután az a bejelentés érkezett hozzájuk, hogy mi graffitizni tanítjuk a szomszédos gimnázium diákjait. A dolog hosszas telefonátvitel után végül úgy oldódott meg, hogy még aznap este egy nagy eső nyomtalanul elmosta az egészet... Marcus Hiesleitner egy hatalmas csipkézett, áttetsző függőnnyel takarta el annak az erősen felújításra szoruló háznak homlokzatát, amelynek földszinti, két üres szatocsboltjában berendezte a rezidens-műhelyét. Itt épített fel – a Zsolnay Gyárban leselejtezett tucatnyi neonarmatúrából – egy nagyon izgalmas, vibráló fényinstallációt. Sandro Porcu pedig, aki installációjában szintén a fényt használta „eszközként”, a Líceum templomot használta helyszíneként: az egyik ablakába egy folyamatosan lengő csillárt helyezett, amely fényharangként működött.

☺ **VR:** Sikert a templom előtti teret is újra megtölteni étellel, a kréta-akció és a fényharang mellett itt helyeztük el a mobil bútorokat is, amiket a járókelők azonnal használatba is vettek: pihentek rajtuk, vagy éppen dj-k, vj-k pultjaként szolgáltak, de ezeken próbált a gimnázium színjátszóköre is. Béres Károly használtcikk kereskedő pedig – akivel már a Körút-fesztiválon is együtt dolgoztunk – itt árulta a lim-lomjait.

☺ *A szakmai programsor mellett off programokat is szerveztetek. Melyek voltak ezek?*

☺ **VR:** Az off programokkal főként a helyi, de más típusú szubkulturális civil szervezeteket próbáltuk meg bevonni. Ilyen események voltak többek között a kapualj dj-k és vetítések, a családi majális, az 'illegál kitchen' vagy a gyerekprogramok. Mivel fontosnak tartottuk megszólítani a jövő város lakóit is, kiírtunk egy gyerekrajz-pályázatot a *Jövő városa* címmel, ami nagy sikert aratott: közel száz pályamű érkezett be. A legjobbakból rendeztünk egy kiállítást a Hattyúházban, a kiválasztott 27 rajzot pedig az egyik pécsi bölcsőde betonkerítésére képzőművészek fogják hamarosan nagyban felfesteni. A központi helyszínünk, a galériánk „átadásával” a gyerekek és a munkáik kerültek fókuszba, de a kicsiknek szánt további programjaink is ugyanezre a városi tematikára reagáltak, ilyen volt például a dobozváros-építés, festés üres karton dobozokból.

☺ **DAT:** A tíz napos rendezvény alatt három kiállítást mutattunk be a Hattyúházban: a dortmundi építészeti workshop terveit követte a gyerekrajz-kiállítás, majd a müncheni festőakadémia művészeivel zártunk.¹⁶ Sokan kritizáltak minket amiatt, hogy a galériában – amely a lépcső-felépítmény miatt fókuszba került – nincsen egy igazán figyelemfelkeltő kiállítás. Nekünk éppen az volt a célunk, hogy a tipikusan galériákba szánt kiállításokat más helyszíneken mutassuk be, felcserélve a megszokott szerepeket.

☺ **VR:** Számomra épp az volt az érdekes, hogy rengeteg olyan ember jutott el hozzánk, aki korábban soha. A lépcső tehát abszolút jól működött: behozta az embereket a galériába. Az már egy következő kérdés, hogy vajon megkapták-e a szükséges információkat arról, hogy hova is jutottak. Ezt már kevésbé tudtuk felmérni. Legközelebb erre, illetve a közönség bevonására és a „visszacsatolás” módozatainak megteremtésére lényegesen nagyobb hangsúlyt kell helyeznünk.

☺ *Mit emelnének ki a programok közül?*

☺ **DAT:** Számomra az egyik legprogresszívebb munka a bolgár PETKO DOURMANA installációja volt, aki egy apokaliptikus tengerparti tájban elhelyezett, a globális felmelegedés utáni túlélőkészüléket mutatott be. Antiutópisztikus választ adott korunk környezeti, politikai és nukleáris problémáira, úgy, hogy közben teljességgel technikai alapokra helyezte érzékelést: infrakamerával kellett tájékozódni, illetve különböző tárgyakat felfedezni egy saját történettel bíró lakókocsiban, s így végül is elsajátítani az érzékelés egy új módját. (Ez a mű egyébként egyenesen a berlini *Transmedial*éről érkezett hozzánk, s ment tovább Ljubljánába.)

☺ **VR:** A másik kiemelkedő projekt a Montevideo gyűjteményéből Heiner Holtappels kurátor által válogatott anyag volt, olyan nemzetközileg ismert művészekkel, mint JULIKA RUDELIUS, CORRINA SCHNITT, JAN DE BRUIN, NICOLAS PROVOST, MIKE STUBBS, SEOUNGHO CHO és Yael BARTANA. A munkákat a közös tematika kapcsolta össze: városi történeket, beszélgetéseket, drámai szituációkat mutattak be, részben véletlenszerűen felvett jelenetekből összeszerkesztve.

☺ *Az a célotok, hogy megszólítsátok az utca emberét, mennyire tekinthető sikeresnek?*

☺ **DAT:** Voltak olyan helyszínek, mint például a Király utca 63. előtti terület, ahol korábban semmi sem történt, a rendezvény ideje alatt viszont esténként 30-40 ember üldögélt, beszélgetett, érezte jól magát. Itt hirtelen megmutakozott a város szövet egy rejtettebb mintázata. Annak a helyszínnek például, ahol az amszterdami Montevideo kiállítása volt piros lámpával a kirakatban, rendszeres látogatójává vált a környéken élő holland diaszpóra.

☺ **VR:** Számomra az volt az érdekes, hogy azáltal, hogy ennyi minden történt, a Király utca 15. és 63. közötti, korábban meglehetősen hosszúnak tűnő távolság lerövidült; az apró élmények miatt személyessé vált a helyszín. Valószínűleg ilyen típusú benyomásokat, emlékeket kellene nyújtani az ide látogató turistáknak is.

☺ *A helyi művészeti szcénát mennyire sikerült megszólítanotok?*

☺ **DAT:** Voltak kísérleteink arra, hogy bevonjuk a helyi művészeket. Az építészettel elindult párbeszéd nyomán például sikerült egy elég jó együttműködést megvalósítani. A helyi, fiatal képzőművészek közül sokan eljöttek a rendezvényekre és kiírtunk egy pályázatot is, amire ők is beadhatták a jelentkezéseket – meglepően alacsony érdeklődés mellett. Mivel intézményekben gondolkodtunk, nem egyes művészekben, a „pécsi művészek” külön nem kaptak meghívást a részvételre. A saját projektünk pedig a rezidens program volt, mi erre fókuszáltunk.

☺ **VR:** A Közélet Művészeti Egyesületnek nem volt saját helyszíne, amivel ezt a problémát fel tudta volna oldani. Eredetileg az volt az elképzelésünk, hogy

¹⁶ *A jövő városa*. 2009. máj. 17 – 22., *Spatial Illusion – Müncheni Képzőművészeti Akadémia végzős hallgatóinak kiállítása*, 2009. máj. 23 – jún. 3.

¹² <http://videospace.c3.hu>

¹³ www.hints.hu

¹⁴ www.ladaproject.com (ld. még: *Lada Project, Berlin – Előretolt állás a galériázónában. Varga Marina beszélgetése Németh Hajnallal. Műértő*, 2008. szeptember 7.)

¹⁵ http://kometberlin.de/porcu_bilder.html

